

Maak de AOW net zo variabel als het leven

Paul de Beer

In: *de Volkskrant* 25 juli 2009

Jarenlang rustte er een taboe op iedere serieuze ingreep in de AOW. Maar onder de financiële druk van een economische crisis blijkt ineens veel mogelijk wat tot voor kort ondenkbaar leek. Spijtig is dat de financiële noodzaak – bezuinigingen – het daarbij wint van inhoudelijke argumenten.

Twee veel gehoorde argumenten zijn dat door de vergrijzing de AOW-uitgaven de komende decennia bijna zullen verdubbelen en dat ouderen langer moeten doorwerken om die oplopende uitgaven te financieren. Het eerste argument klopt niet, want door de koppeling van de AOW aan de cao-lonen, blijft de aow achter bij de algemene welvaartsontwikkeling. Het tweede snijdt meer hout. Maar de tegenstanders van een hogere AOW-leeftijd (zoals Becker) hebben gelijk als zij stellen dat men zich voor dat doel voorlopig beter kan concentreren op de groep 55- tot 64-jarigen dan op de 65- en 66-jarigen.

Toch zijn er goede argumenten om de AOW-leeftijd wel ter discussie te stellen. Die dreigen nu ondergesneeuwd te raken. Want wat is eigenlijk de idee achter de AOW? De grondgedachte is dat we mensen aan het eind van hun leven in staat willen stellen nog een aantal jaren in redelijke welstand van hun ‘welverdiende rust’ te genieten. Het leven wordt daarmee opgedeeld in drie fasen: een jeugdfase waarin we niet werken, maar leren; een middenfase waarin we werken; en een laatste fase waarin we niet meer werken, maar genieten van de jaren die ons resten.

Dat heeft een zekere logica: in de begin- en de eindfase van ons leven zijn we het minst productief. We kunnen het werk dus het beste concentreren in de middenfase. De grenzen tussen de drie fasen zijn echter zeer willekeurig. Momenteel omvat zowel de eerste als de laatste fase grofweg een kwart van ons leven (ruim twintig jaar) en de actieve fase bijna de helft (zo’n veertig jaar). In het verleden was die actieve fase langer en de rustfase korter: we gingen korter naar school, werkten langer door en gingen eerder dood. In de loop van de tijd is de levensloop als het ware uitgerekt: we betreden op latere leeftijd de arbeidsmarkt, krijgen op latere leeftijd kinderen en gaan later dood. Alleen de leeftijd waarop we stoppen met werken is naar voren geschoven.

Nu kunnen we over de verdeling van het leven over de verschillende fasen in beginsel vrij beslissen. Een belangrijke vraag daarbij is welk deel van ons inkomen we in de actieve levensfase bereid zijn af te DRAGEN ten behoeve van de twee andere fasen. Wie per se wil vasthouden aan de AOW-leeftijd van 65 jaar, gaat er blijkbaar van uit dat we met het stijgen van de levensverwachting automatisch de derde levensfase willen verlengen. Dat kan, maar als we dan

de lasten in de actieve fase niet willen verhogen, zullen we wel het niveau van de uitkering moeten verlagen. Dat is de afgelopen decennia al sluipenderwijs gebeurd. Het is een weinig aantrekkelijk vooruitzicht om daarmee nog decennia door te gaan. Het alternatief is dat we in de tweede levensfase een nog groter deel van ons inkomen uittrekken voor de voorzieningen voor de oude dag dan we nu doen.

In mijn ogen is een andere optie aantrekkelijker, namelijk het verlengen van de tweede fase, waardoor de verhouding tussen de drie fasen min of meer gelijk blijft. Stel dat de levensverwachting in de toekomst 100 jaar wordt. Zou een pensioenleeftijd van 65 dan nog steeds de meest wenselijke zijn?

Een andere vraag is of die derde levensfase voor iedereen bij dezelfde leeftijd moet beginnen. De overgang van de eerste naar de tweede fase varieert al aanzienlijk: academici betreden de arbeidsmarkt een jaar of acht later dan vmbo'ers. Waarom zouden we dan voor de overgang van de tweede naar de derde fase wel voor iedereen dezelfde leeftijd aanhouden?

De voordelen van een uniforme AOW-leeftijd, zoals een eenvoudige uitvoering en geen risico van fraude en berekenend gedrag, lijken niet op te wegen tegen het nadeel dat iedereen in een keurslijf wordt gedwongen, ongeacht het arbeidsverleden, de gezondheid, de persoonlijke voorkeur et cetera. Een variabele AOW-leeftijd zou kunnen worden gebaseerd op het arbeidsverleden of op de leeftijd waarop men van school is gekomen, op de levensverwachting (samenhangend met het opleidingsniveau) of op de persoonlijke voorkeur (waarbij een lagere AOW-leeftijd ook in een lagere uitkering resulteert). Ook zou de AOW-uitkering, bijvoorbeeld vanaf 63 jaar, in een aantal jaren stapsgewijs kunnen worden verhoogd, zodat de scherpe scheidslijn tussen de tweede en derde fase verdwijnt. Het is nu nog te vroeg voor een definitief oordeel over de verschillende varianten, maar het zou goed zijn daar de komende jaren meer studie naar te verrichten. Nu het taboe op de AOW-leeftijd is doorbroken kunnen we er beter maar gebruik van maken door een principiële gedachtewisseling te starten over de gewenste scheidslijn tussen de tweede en derde levensfase.

Paul de Beer is bijzonder hoogleraar arbeidsverhoudingen aan de Universiteit van Amsterdam.